Digitized in 2006
by
Thrinaina Informatics Ltd, Secunderabad, A.P., India.
(http://www.thrinaina.com)

From the original owned by
Sundarayya Vignana Kendram
and its partner Institutions

as part of the
British Library Endangered Archives Programme
supported by the
Lisbet Rausing Charitable Fund

Except for individual research purpose
any reproduction should be made with
written permission from the

Sundarayya Vignana Kendram,
1-8-1/B/25/A, Bagh Lingampally, Hyderabad - 500 044
Andhra Pradesh, India

COPYRIGHT STATEMENT

The copyright laws of the United States (Title 17, United States Code) and of India (Copyright Act of 1957) govern the making of photocopies or other reproductions of copyrighted material including foreign works under certain conditions. In addition, the United States extends protection to foreign works by means of various international conventions, bilateral agreements, and proclamations.

Under certain conditions specified in the laws, libraries and archives are authorized to furnish a photocopy or other reproduction. One of these specified conditions is that photocopy or reproduction is not to be used for any purpose other than private study, scholarship, or research. If a user makes a request for, or later uses, a photocopy or reproduction for purposes in excess of "fair use," that user may be liable for copyright infringement.

These institutions reserve the right to refuse to accept a copy order if, in their judgment, fulfillment of the order would involve violation of the copyright laws of the United States or India.

ఆలీషా, ఉమర్, 1885-1945

శాంత

రాజమండ్రి, 1917

Record no. 192

Ālīṣā, Umar, 1885-1945

Śānta

Rājamaṇḍri, 1917

Record no. 192

SUNDARAYYA VIGNANA KENDRAM
1-8-1/B/25/A, Bagh Lingampalli
Hyderabad – 500 044, Andhra Pradesh, India

Bibliographic Record Target

ఆలీషా, ఉమర్, 1885-1945.

శాంత / ఉమర్ అలీషా గారిచే రచియింపఁబడినది.- 1. కూర్పు.- రాజమండ్రి : గోల్డెన్ ముద్రాక్షరశాల, 1917.

(3), 44 p. ;18 cm.

Record no. 192

Ālīṣā, Umar, 1885-1945.

Śānta / Umar Ālīṣā gāricē raciyimpam̐baḍinadi.- 1. kūrpu.- Rājamanḍri : Gōlḍen Mudrākṣaraśāla, 1917.

(3), 44 p. ;18 cm.

Record no. 192

35 mm microfilm
Image placement: IA (IIA) IB IIB Date filming began:

శ్రీ వాణీ నికేతనము.
(రిజిష్టర్డు.)
పుస్తకము నెం 726
భాష తెలుగు
యింటికీయబడును.
~~యింటికీయబడదు.~~

గ్రంథసంఖ్య 9716
ఇందు క్రొందచే చెపాటు దయిలనలే
దిలుకోలనే గ్రంథమునకు వాపను
చేయవలెను.

ప్రవేశ సంఖ్య...608...

శ్రీ అత్రివాణీప్రెస్, బాపట్ల

శ్రీ

సారస్వత నికేతనము, వేటపాలెం.

ఇండ్లకు గ్రంథముల గొనిపోవుట కొఱకైన దరఖాస్తు.

పాఠకుని ~~పాఠకురాలి~~ పేరు. [illegible]

తండ్రి ~~లేక భర్త~~ పేరు. [illegible]

వయస్సు 34 కులము. [illegible] వృత్తి. [illegible]

ఇది

ఉమ్మర్ అలీ షా

రచియింపఁబడినది.

రాజమండ్రి.

గోల్డెన్ ముద్రాక్షరశాలయందు ముద్రింపఁబడియె.

మొదటికూర్పు 1000 ప్రతులు.

వెల 0—6—0.

పేజీ.	పంక్తి.	తప్పు.	ఒప్పు.
3	9	అందు	అందుకు
	20	ర్భాము	ర్భాగము
4	6	నం	
	14	భాహ్యా	బాహ్యా
	15	యూవ	యూవ
5	9	జలాజయ	జలాశయ
12	1	ప్రిబలిత	ప్రిచలిత
16	13	నాగరికలు	నాగరికల
20	13	గుపడు	బాగుపడు
		మానితి	మానితిని

ఇంకనేక దోషములు క, ఖ, (మున్నగు స్ఖాలిత్యములుగలవు రెండవకూర్పున సవరింపఁబడును.

పీఠిక

ఈనవల 1916 సం॥ ఫిబ్రవరినెల యందు రెండు మూడు దినములలో వ్రాసిముగించితిని. వ్రాసినపుస్తకము లచ్చుపడకుండుటచేత నానాటికి గ్రంధరచనమే తగ్గించవలసివచ్చినది. ఎప్పుడైన నుండఁబట్టలేక వ్రాసిన గ్రంథము లిప్పటికి నిరువదిగలవు. అందు మిత్త్రుల ధనసహాయమున నచ్చుపడినవి పది. 5 నాటకములు. 2 నవలలు. 2 వేదాంత విషయకగ్రంథములు. 1 (హాలీ) జాతీయ పద్యములు. ఈహాలీ తప్ప తక్కినవన్నియు స్వతంత్రగ్రంథములు. సాదీకవిగులిస్తాన్ మున్నగు ఫారసీ గ్రంథములు గూడ తెలిఁగించితిని. అవి యాంధ్రభాష నలంకరించుటయన్న సరస్వతి కొక నూత్నాలంకారమైనను వానికింకను ముద్రణాదిక మహాభాగ్యము పట్టలేదు.

250 పేజీలుగల పద్మావతి యను నవల ఒకమిత్రుని యాదేశమున సరిగా 17 దినములకు వ్రాసి ముగించితిని. అంతకు పూర్వము వ్రాసిన "తారామతి" ఇంకను నచ్చుకాలేదు. ముద్రితమైన నాగ్రంథము లాంధ్రలోకము చదువుచుండుటచేత నొక్కొక్క గ్రంథము లింతవరకు రెండేసి మూఁడేసి సారులు పునర్ముద్రితములయినవి. దీనినిఁబట్టి పరమేస్వరుఁడనుగ్రహించినచోఁ దక్కినవియుముద్రించు భాగ్యమును గాంచగలనని పేరాసయున్నది.

పిఠాపురం. ఇట్లు

29—5—17 ఉమర్ అలీషా

ఇష్టదేవతా ప్రార్థనము.

క౦. భగవంతునకు; మహమ్మదు
జగదాచార్యునకు మ్రొక్కి ♦ చార్యార్లకు కేల్
మొగిడిచి, ఆఖైలలిషా
సగుణగురూత్తముని కెఱఁగి ♦ సన్నుతిసేతున్.

గీ. గురువుపేరివాఁడును ముద్దుఁ గులుకువాఁడు
సొగసుదీవి, నామూఁడవ సుతుఁడువత్స
రాధికముపేర్మిజీవించి యరిగె, వాని
జ్ఞాపకార్థంబు నీకృతి జగతికిడితి.

ఇట్లు

ఉమర్ అలీషా:

శాంత

మొదటి ప్రకరణము.

జడస్వరూపిణి

* తాండవనది నిండి పొర్లిపొర్లి వేగముగాఁ బ్రవహించుచున్నది. దానిపరిసరమ్మున నెన్నియో పుళిందవాసములుగలవు భాగ్యవతీనగరము పెద్దపట్నము. వైభవసమృద్ధిచేఁ జెన్నారి వసుంధరకుఁ గంఠహారమువలెఁ బ్రకాశింపుచుండెను. అదియిప్పుడు శిథిలమై శిలాచిహ్నములయందు మారి తనయౌన్నత్యము, అవనతపదనులకు మాత్రమే తోపఁజేయుచున్నది. ఆనగరమధోగతికి వచ్చిన కారణములు పెక్కులుగలవు. నదియే దానియనర్థమున

* ఇది గోదావరి మండలములోని తునివద్ద ప్రవహించుచున్న యేరు.

కుత్తరవాదియని చెప్పవచ్చును. కవిశాపము, పరదేశీయులదాడి కారణమని ప్రజలాడుకొందురు. ఒకరసాలవృక్షము దానిచాటున నొకభవనము. అక్కడక్కడ పూరిండ్లుమాత్రమే మనకథాకాలమునకుగలవు. చుట్టునుకొండలు దట్టమైన యడవి యిసుకతిన్నెలు అందంపుజాలు సెలయేళ్ళు, వివిధఫలభరితమైన వృక్షలతావితానములు, పక్షుల కుహూకలస్వనములు, ఆవర్షకాలపు కడపటిదినములయందెంతయు రమణీయముగానుండెను.

ఆభవనసమీపమున నొకసరోవరము నల్లరాతి సోపానములు, ఎఱ్ఱకలువపువ్వులు నిండి నిండారుమోదమును గూర్చుచుండెను. సంజ కెంజాయలు అందు ప్రతిబింబితములై హల్లకములకు రక్తరేఖలు దిద్దుచున్నట్టులెక్యమైపోయినవి. తుమ్మెద బంభ్రమగీతముపాడెను. మలయానిలము చాటుచాటున సౌరభమెత్తుకొనిపోవుచుండెను. ఆవిలాసావలోకన సముల్లాసమై ఆమనోహర సంధ్యాసమయమున నొకబాలిక మెట్లుదిగి నీటిమట్టమునకుపోయి కూర్చుండినది. ఆమె కాలిమట్టెలు రాతినేలగుటచే కంగుకంగున మ్రోగెను. ఆమృదు నిస్వనమా సమీపముననున్న కుటీరమున ప్రతిధ్వనించినది.

సాగరిక సాలంకృతయై కుటీరము వెలువడి మెట్లకడకు వచ్చినది. కాసారము తరంగహసములచే బాలిక నాహ్వానము సేయుచున్నది. చికురములును పయ్యెదయు మలయానిలునితో వివాదపడుచుండెను. బాలికచిన్నపాటఁ బాడుచున్నది. దానియర్థ

ము తెలియరాలేదు. కాని యాకలస్వనము శబ్దరూపశబళబ్రహ్మమున నైక్యమై మైకముదయింప సేయుచున్నది. అదితన్ను సన్మానించిన కాసారమునకు స్వాగతగీతమైయుండనోపును. కడపట వినిపించిన గీతపాదములు.

తే. గీ. మలినపంకంబు నడుగున ♦ మాటుపఱచి
విమలసుజలంబు కల్హార ♦ వికచమైన
నవ్వుతో స్వాగతంబిడ ♦ నమ్రతరఁగ
హస్తములఁ బిల్చునిను వీడ ♦ నమ్మకొలని.

అందు కొలని మారుపలుకలేదుగాని యొక్కసారి పులకితశరీరయైనట్లు గాలిచే ప్రకంపితయై హర్షతుషారములు బాలికపై రాల్చెను. ఇట్టి వినోదములు వారెన్నిసారులనుభవించిరో మనము చెప్పఁజాలము.

,,చెలీ! అనుపలుకు వినిపించినది. కొలని పిలిచినదని బాలిక తొంగిచూచినది. ఆస్వచ్ఛమైన జలమునఁ బ్రతిబింబితమైన తనప్రతిచ్ఛాయయే కాసారకన్యయనుకొని యేమేమో మాటలాడెను. ప్రేమ పట్టలేక కౌఁగలించుకొనఁబోయెను. కాసారకన్య కూడ చేతులు చాచెను. కాని వెంటనే యది తనప్రతిబింబమనుకొనియెనుగాఁబోలును వెనుకకు దిరిగిచూచెను. సాగరిక కనుపడినది. బాలిక కింకను దృష్టి మరలలేదు. కాసారకన్య జలాంతర్భాగమునుండి పైకివచ్చినదని గబగబ మెట్లెక్కివచ్చినది. ఆస్ని

గ్ధశిలానిర్మిత సోపానములపై గజ్జె, లెంతయు సొగసుగా మ్రోగెను. సాగరిక మందహాసము చేయుచు నిలువఁబడి శాంతా! అని పిలిచినది. బాలికకు సరోవర భ్రాంతి వదలిపోయినది. బాలికపేరు శాంత. వారిరువురచ్చటఁగూర్చుండి పెక్కుప్రసంగములు చేసికొనిరి. అందు విశేషముగా కాసారమును గూర్చిన వింతలు. శాంత రచించిన కాసారగీతము పాడినది. సాగరిక యదివిని సంసంతసించువరకు శాంతకుఁ దృప్తిలేదు. గీతమువిని సాగరికనవ్వెను తానును నొకగీతము రచింపఁబోయినదిగాని సాగినదికాదు. యతిస్థానము లయకు సరిపోయినదిగాదు. కొంతసేపు ప్రయత్నించి యాయుద్యమమునకు స్వస్తి చెప్పవలసివచ్చినది. శాంత మఱియొక చక్కని గీతము పాడినది. సాగరికకు లోలోపల యసూయత పుట్టుచున్నను పైకిమాత్రము సంతోషము పడుచుండెను అది శాంతవంటి బేలస్వభావ తెలిసికొనలేదు. ఆమెయకాపట్య అకాపట్యహృదయులు సృష్టియందలి బాహ్యచైతన్యవిలసనమే గాని మర్మభేదమైన జడరూపప్రకృతియన్ననేమో వారికి తెలియదు. అదివెల్లగోడవలెను, మేడిపండువలెను పైకిరమణీయమైనది.

సాగరిక శాంతతో చెలీ! నీవు పాడినగీతము బాగుగనే యున్నది. ఏమి? నేడిట్టి గీతములు రచింపుచున్నావు.

శాంత—నేడునాకు కాసారకన్య సాక్షాత్కరించినది.

సాగరిక—అదియెట్లు

శాంత—అటే

సాగరిక—జడస్వరూపిణియు అవ్యక్తసౌందర్యమైన నామె నీ కెట్లు సాక్షాత్కరించినది.

శాంత—ఆపోజ్యోతియు, జగద్వ్యాపినియునైన నామె కది దుర్లభమని నేను తలపోయను.

సాగరిక—అనుమాన కళంకములేని నీహృదయమున నేది సంకల్పించుకొన్న నేదికాదు? చెలీ! జగతిలో నీవునిజముగా దేనిని ప్రేమించితివో చెప్పుము?

శాంత—నీతరువాత నీజలాశయమును

సాగ—జలాజయమునా? జలాశయమును ప్రేమించుట యేమి?

శాంత—ఏల ప్రేమించరాదు.

సాగ—జడముగావున

శాంత—ప్రేమయు జడమే ప్రేమైన పదార్థములును జడములకు భిన్నముగావు. శకుంతల నీరుపోసి పెంచిన పూమొక్కలను విడువలేకపోయినది. యెఱుంగవా?

సాగరి—ఈతటాకము నీయత్తవారింటికిఁ గొనిపోదువా యేమి?

శాంత—లేదు.

సాగరి—మఱియేమి సేయుదువు?

శాంత—నిన్నేమి చేయుదునో దీనినిఁగూడ నదే చేయుదును.

సాగ—నేను నీవెంట వత్తుననుకొనుము.

శాంత—ఈసరోవరముగూడ వచ్చినదనుకొందును

సాగ—ఎట్లు?

శాంత—ఎట్లా! నీవుసాగరము. అదికాసారము. మీయిరువురియందును, అమృతముగలదు. నిర్మలత్వమునందు మీయిరువురకభేదము. చెలీ! రాజీవవిరాజితమైన నీపంకజాకరమును బోలు నీవు నావెంట తప్పక వచ్చెదనని శపథము సేయుము.

సాగ—అదినేననవలసినమాట నీవు కళింగదేశమహారాజ్యమునకు పట్టమహిషివై యబ్ధివలయితధరాచక్రమేల వలసియున్నావు. నీకునావంటి వారలెందఱో పాదాక్రాంతలు కాఁగలరు.

శాంత—తలవంచుకొని యూరుకొన్నది. సాగరిక తలపంకించినది. అందేభావమున్నదో

రెండవ ప్రకరణము.

ఉన్మాదిని

మధ్యాహ్నము ఒకటి రెండుగంటలవేళయైనది. ఈశ్వరి శాంతకు తలదువ్వి యుయ్యాలమంచముపై గూర్చుండి గీతను చ

దువుచుండెను. శాంత అది లాగికొని తాను చదువనారంభించెను. శాంత గాత్రము మిగుల మాధుర్యముగానుండుటచే నీశ్వరికామె చదువుటయే చాలయిష్టము. శాంత విశ్వసందర్శన యోగము ప్రారంభించినది. ఈశ్వరికర్థముకాలేదు. శాంత చిన్నపిల్ల.

ఈశ్వరచంద్రుఁడు వచ్చి సోఫాపై గూర్చుండెను. ఈశ్వరిలేచి నిలువఁబడినది. శాంతగీత కర్థము చెప్పుడని యొడిలో గూర్చుండెను.

ఈ. చం—శాంతా! ఒకింతసేపుండుము మీయమ్మతో గొన్నిసంగతులు మాటలాడవలయును.

ఈశ్వరి యీశ్వరచంద్రుని చెంత నొకకుర్చీపై గూర్చుండినది.

ఈ. చం—ఈశ్వరీ! మనశాంత పెండ్లికివలసిన పరికరములన్నియు సంసిద్ధములైనవి. రేపు దశమికి పెండ్లికుమారుఁడు తరలివచ్చునని లేఖ వచ్చినది.

ఈశ్వ—సరే! విడిదియందన్నియు సవరింపుడు.

ఈ. చం—ఏమేమో కొన్ని గృహసంబంధమైనవి నగలను గూర్చినవి యవియివి ముచ్చటించుకొని చాలసేపు గడిపిరి. ఈశ్వరచంద్రుఁడచ్చటి చిన్నజమీందారు విజయగజపతితండ్రి రామగజపతికి జాలఋణము పడియుండెను. అది తీర్చుటకు తనజాగీరు విక్రయించినను చాలదు. రామగజపతి కృష్ణదేవరాయనితో, బోరి రణనిహతుఁడై వీరశయన మలంకరించె

ను. తరువాత వానియుద్యోగీయులు ఋణము దెమ్మని చాల పీడించిరి. అది రామగజపతి భార్య సీత విని తొందర సేయవలదని వారించెను. తరువాత నామెయేవచ్చి శాంతను తన పుత్రునకిచ్చి పెండ్లిచేయుటకు నిశ్చయించెను. కావున నామెకృతజ్ఞతను గూర్చియు తరువాత శాంతజాతకము. అందు బుధమహాదశయందలిప్రథమపాదమునందు సంశయము. దానికై దైవజ్ఞుఁడు చెప్పిన యభిప్రాయము. తర్కవితర్కములు చేసికొనిరి. ఈశ్వరచంద్రుఁడేదో యీశ్వరిచెవిలోఁ జెప్పి లేచి వెళ్లెను. శాంత గీతను చదువుచునేయున్నది.

ఈశ్వరి—శాంతా ! నీవు సాగరికాస్నేహము పరిత్యజింపవలసినదని యెన్నిసార్లుచెప్పినను మానకున్నావు. ఆమె సామాన్య కులమందుపుట్టిన పరిచారిక. నీవు సమానగౌరవమిచ్చితోఁబుట్టువుకన్న నధికముగఁ జూచుచున్నావు. రేపు నాయత్తవారువిన్న నేమనియెదరు ? మనము పెద్దవారితో బంధుత్వముచేసినాము. తల్లీ ! నేటినుండి సాగరికను నీచెంతకు రానియ్యకుము. అని యనేకతెఱంగుల నచ్చఁజెప్పెను. కాని శాంతకవి రుచింపలేదు.

శాంత—తల్లీ! నీవుచెప్పినది నిజమేకావచ్చును. సాగరిక పరిచారికయైన నంతమాత్రమున గౌరవార్హకాదనుట సరికాదు. సౌందర్యమునందుగాని బుద్ధికౌశల్యమునందుగాని యెవ్వరికిని

ను. అంతమాత్రమున నామె స్నేహమునకు పనికిరాదనుట సరికాదు. ఎవరైన నేరకచెప్పినను ఈశ్వరసృష్టిని దూషింపుచున్నారని నేను బదులుచెప్పగలను. అనియకాపట్యమైనప్రేమ మూర్తీభవించినట్లుచెప్పినది. ఈశ్వరి దానిని సయుక్తికముగా ఖండించినది. శాంత చక్కనిసమాధానముచెప్పెను. తుదకు సాగరికతోఁచెలిమికన్న శాంతకు మఱియొకమనోజ్ఞమైన పదవిలేదని తేలినది. ఈశ్వరి విసిగి పిల్లా ! నీవు తుదకు మిగుల చింతాక్రాంతవై పడరాని బాముఁలకు తలయొగ్గవలసినదానవయ్యెదవు. అప్పుడెవరిని తలపోసి యెలుగెత్తి యేడ్చినను వినువారలైననుండరు. క్రింద భూమిగాని పైనియాకసముగాని నీకు తోడ్పడవు. అని గర్భనిర్భేదములైన వాగ్బాణములను వదలి శాంతను గ్రుచ్చియెత్తినది. ఆకన్నతల్లికా విషవాక్యము లుచ్చరించుట కెట్లునోరాడెనో మేమూహింపలేము. అవి శాపములగునేమోయని మేము శంకింపుచున్నాము. శాంత నవ్వి తల్లీ ! బ్రహ్మలిఖితముగూడ తప్పించువారున్నారా ! యని యూరకుండెను. ఈశ్వరి కన్నీళ్లు రాల్చెను. పాపమాతల్లిహృదయమునందు అశరీరవాణి యేమిచెప్పినదో ఉన్మాదినీ ! నీపాలిట కీశ్వరుఁడే రక్షకుఁడగునుగాక అని! లేచిపోయెను. శాంతగీతను చదువుచున్నది.

మూడవప్రకరణము

వీరపురుషుఁడు

చండశాసనుఁడైన శ్రీకృష్ణదేవరాయలు క్రీస్తుశకము 1515 వ సంవత్సర ప్రాంతమున సింహాచలమున జయశిల నెలకొల్పుటకు దండుతో విడిసెను. వాని శ్వేతాతపత్రమునకు కళింగదేశాధీశ్వరు లెల్లరు శరణాగతులై జోహారులర్పించిరి కొందఱభిమానవంతులరణ్యావాసములఁ జేరి కాలము బుచ్చవలసివచ్చినది. అందులోనిప్పటివిజయనగరాధీశ్వరులపూర్వులును గలరు. రామగజపతి వానితోఁ బోరి రణనిహతుఁడయ్యెను. గజపతులయౌన్నత్యము తగ్గుటతోడనే దేశములల్లకల్లోలమై యరాజకము తాండవమాడుచుండెను. బందిపోటులచే జీవనముచేయు నారణ్యకతెగలకు నగరములు నెలవులైనవి. మార్గములు వధావిధానములచే భీభత్సములుగానుండెను. ఎటువంటివీరుఁడైనను తోడులేక యువతలను రానోడుచుండెను. ఒకవేళ సాహసించి వచ్చినను వధింపఁబడుటగాని లేక చెఱఁబడుటగాని తటస్థించుచుండెను సాయంకాలమున జలకలశములుగొని కొలకులనీరునింపుకొనిపోవు కాంతాతిలకములనందెల రవము లిప్పుడెక్కడను గానరావు. వ్యవసాయజీవనులై సాధువృత్తులైన పౌరు లిండ్లలో నుండియు చలింపుచుండిరి.

క్రమముగా నీదోఁపుడుగాండ్రతిక్రమించి మన్నెపుజమీదారిలను స్థాపించిరి. వారి నిరంకుశప్రభుత్వమున కెందఱో యెరయగుచుండిరి విజయగజపతికప్పుడు బాల్యము.

కృష్ణదేవరాయలు మరలి రాజధానికి వెళ్ళి యస్తమించిన తరువాత కొన్ని నాళ్ళకే వాని రాజ్యము మహమ్మదీయుల వశమైనది. కళింగదేశము నైజామునకు వచ్చెను. విజయగజపతి నియమిత పరివారమును గూర్చుకొని దోఁపుడుగాండ్రనణఁచి పూర్వార్జితమైన నగరము మరలఁ బ్రవేశించి మన్నెపు జమీదారుల నోడించి క్రమముగా విశేషరాజ్యము స్థాపించెను. అప్పుడు నైజాము "సుల్తాను" బిరదమునుపంపి సన్మానించెను. ఇట్లు సుభిక్షమైన దేశమున విజయగజపతి కీర్తిచంద్రికలు నలుదెసల వ్యాపింపఁ జొచ్చెను. అప్పుడాతఁడు వీరాలంకారములు పరిత్యజించి భాషాపరిశ్రమ సేయుట కుద్యమించెను. తల్లి, శాంతను పెండ్లియాడవలసినదని పలుసారులు చెప్పి యొప్పించుచుండెను, కాని యాతని కెంత మాత్రము పెండ్లియన్న నిష్టము లేకపోయెను. ఆవేళ తల్లి వంశమును నిలుపుమని దీనముగా బలికెను. ఆవాక్యములు బాణములవలె హృదయమును భేదించినవి. వైరాగ్యముచే దృఢమై స్వచ్ఛందమేఘాచ్ఛాదితమైనవాని చిదాకాశము జాయాస్వీకరణ

జంఝామారుతమున ప్రబలితమగుచుండెను. అందు జ్ఞానసౌదామిని తళుక్కున మెఱసి మఱింతయంధకారమున ముంచివేయుచుండెను. తుదకాతనికాయవస్థ దుస్సహమైనదిగామారినదని చెప్పవచ్చును. ధావకుఁడాసమీపమున నేదియో వ్రాసికొనుచుండెను. ఈతఁడు విజయుని మిత్రులందు పరమాప్తుఁడు. ధావకా! యిటురమ్ము. అని పిలిచెను.

ధావకుఁడు—చేతులు ముకుళించుకొనిపోయి నిలువఁబడెను. విజయుఁడు వానితో తనహృదయ మర్మమంతయు చెప్పి యొకటిరెండుసార్లు కన్నులనీరు గిరగిర త్రిప్పెను. ధావకుని మనస్సు కరఁగిపోయినది. విజయుని హృదయశల్యమును పెకలించుటకు పెక్కుప్రయత్నములుచేసెను. గాని సాగినదిగాదు. శాంత తప్ప నీకింకొకరు శాంతి నొసంగజాలరని చెప్పెను.

విజయుఁడదివిని నివ్వెరపడి ధావకా! శాంతను పెండ్లియాడుట నాకానందమేగాని బ్రహ్మచర్యమందలి సౌఖ్యమందులేదు. మానవులు జీవితసర్వస్వమునందలి యొక్కొక్క భాగము వ్యయముచేసి యీసుఖమునుపొంది యానందించుచున్నారు. నేనును అట్లుడుగునఁబడిపోవలసినదేనా?

ధావకుఁడు—ప్రకృతి నెవ్వరడ్డగలరు? కాయలుగాయని చెట్టుపుల్లవిరుగక యెంతకాలము కోమలపల్లవ విరాజితమైయుండగలదు?

విజ—ఉండుము. మనుష్యుఁడు ఒకటికిరెండు రెంటిచే న

నేకములై గుణింపఁబడవలసినదేనా?

ధావ—అవశ్య మది తప్పదు.

ఇట్టి ప్రసంగములు వారిరువురిమధ్య నెన్నియో వచ్చినవి. కడపట శాంతను వివాహమాడుటకు విజయగజపతి యంగీకరించెను. ఱేపేప్రయాణము.

నాల్గవ ప్రకరణము.

స్నేహము.

శాంతయు సాగరికయు కాసారతీరమున సమావేశమై నిలిచియుండిరి. శాంతకన్నులనుండి యొకటిరెండు బాష్పబిందువులు నేలరాలెను. సాగరిక ఫక్కున నవ్వినది. శాంత యామెను కౌఁగలించుకొనియెను.

సాగరిక—చెలీ! నీయభిప్రాయము నాకుఁ దెలిసినది. నీమనస్సున ననురాగముండవలయును గాని మీయమ్మ యాడిన మాటలకు నాకేమియు వ్యసనములేదు.

శాంత—లేదని నాచేతిలోఁ జేయి వేయుము.

సాగరిక—వేసి. మిగుల ప్రేమపూరితమైన మాటలచే నామె నుప్పొంగఁజేసెను. శాంత హృదయము నిర్మలాకాశము వలె విశాలమైనది. స్వచ్ఛమైనది. సద్గుణములను నక్షత్రములచేఁ బ్రకాశించి ప్రఫుల్లమైన కనుదమ్ములయందు ప్రతిబింబితములై యానందవార్ధినిఁ దేలింపుచుండును. ఆమె యాజానులంబిత కేశజాలము లిప్పుడు సరోవర సోపానములపై తాండవమాడుచున్నవి. కొన్ని జ్యోత్స్నాపరిపూరితవదన రాకాచంద్రమండలముపై చెరలాడుచుండెను. అమెఱుఁగా ప్రదేశమెప్పుడును గలిగియుండ లేదు. ఆవేళ శాంత మంగళస్నాన మాచరించి తలనార్చికొన నిలిచియున్నది. అప్పటికింకను చాలపొద్దున్నది. రేపే వివాహము.

పెండ్లికొడుకు సపరివారుఁడై భేరీభాంకారములు దిక్కులు బద్దలగునట్లు మ్రోయింపుచు ఆపరిసర నదీతీరమున విడిసి గుడారములువేసిరి. ఆచప్పరములు మెఱుఁగుఁదీర్చిన వెండికొండలవలెఁ బ్రకాశించుచుండెను. మహారాజలక్షణలక్షితమైన గజతురంగ చతురంతయానములతోడను భటసమూహములతోడను నిండి యఖండవైభవ సమృద్ధితో విరాజిల్లుచుండెను. భటుల కోలాహలములు, పరిచారికల సర్వాంగాలంకృత సౌందర్య విరాజితములు వందిమాగధుల జయజయధ్వానములు, చూడవేడుక పడనివారులేరు. ఆపురమనివర కెన్నఁడును నిట్టి వినోదము నెఱుం

గదు. నగములు సైతముచూచి వినోదించుచున్నవో యన్నట్లు మందమారుతముచే ప్రచలితములైన తరుకాండములు మర్మరశబ్దములుచేసి ప్రకటించుచున్నవి. విశ్వప్రకృతియంతయు శాంతముగానుండెను. పూసిన లతానికుంజపుంజములు కోయిలల కుహూకారస్వనములు, కేకికేకావిహారములానందమునకు నెలవులై ప్రకాశించినవి.

శాంత చెఱువుమెట్ల పైనుండి చూచినది. సాగరిక యామెపై విషావలోకనములను బరపినది. అది పాపమా శాంత యెఱుఁగదు. కాని జగత్సాక్షియైన నీశ్వరశక్తిచూచినది. ఆవాణి కూఁకలువేసినట్లు కాకి కెవ్వున నఱచెను. సాగరిక బెదరి దాని నక్కడనుండి రేపి చేసినది. ఆకాకము మఱియొకచోటఁ గూర్చుండి విడువక యఱచుచుండెను. అది తన యకార్యమున కలిగి తిట్టుచున్నదని యనుమానపడి బెడ్డతో బహుమతిచేసి పంపివేసెను.

శాంతతలయారినది. తల్లి పిలుచునేమోయని యింటికి వెళ్ళుట కుద్దేశించినది. సాగరిక విషణ్ణవదనముచూచి చెలీ! నీవనుమానింపవలదు. యథోచితముగా నీవునాయొద్దకు వచ్చుట మానవలదు. మాయమ్మ నిప్పుడు శాంతను సేయుమను నీవునా ప్రాణమునకన్న ప్రియమైనదానవు. అని వెడలుచు తిరిగి తిరిగి యెన్నియోసారులుచూచెను. సాగరిక యక్కడనే పాతినగుంజ

వలె నిలిచియున్నది. ఆమె యొడిలో విజయుని పటమున్నది. అదితీసి కన్నుల నద్దికొని ముద్దుపెట్టుకొనియెను.

ఐదవ ప్రకరణము.

మాయాశక్తి

శాంతయు సాగరికయు గుణముల చేతనేగాని సౌందర్యమునందును రూపురేఖలయందును నొకరికొకరీసుదీయరు. సృష్టియను నగసాలె వారిరువురి నొకయచ్చునఁబోసి యొకసానపై మెఱుఁగుఁబెట్టెను. లోకమునందా సొగసుకన్న నధికమైన తేజోమండలము నుండదనుట నతిశయోక్తి కాదు. శృంగారకావ్యములందలి నాయికలకు నడుములేదు. వక్షోజములు పర్వతములు ముఖము చంద్రగోళము, కన్నులు తామరపువ్వులు, చేతులు తామరతూండ్లు, గాకపోయినచో వారును సుందరనారీపుత్తలికలని మేము విశ్వసించియుందుము. ఇప్పుడు శాంతా సాగరికలు సౌందర్యము ఆపాదమస్తక మభివర్ణించి పాఠకుల కన్నుల యెదుటఁ బెట్టఁదలఁచుకొనలేదు. ఎప్పుడైనవారు మనోజ్ఞస్త్రీవ్యక్తి చూచియున్న నట్టిదేయనిగాని యంతకన్న కోమలమైనదనిగాని భావించినఁ జాలును.

శాంత చక్కని గీతములను రచించి పాడఁగలదు. సాగరిక కొక్క పాట మాత్రమే చేతనగును. శాంత యడుగుమోపిన చోట బంగారము వర్షించునని ప్రజలనుకొనియెదరు. అది శాంత చిన్ననాఁడా శిథిలమందిరములలో నాడుకొనుచున్నప్పు డామె యడుగుజాడలలో తఱుచు బంగారము దొఱకుచుండెనని ఆపల్లెటూరి పిల్లలనుకొనుచుండుటచే అది యానోట నానోటఁబడి దేశమంతయు బ్రాకెను. శాంతకు రెండవపేరు వసుంధర. ఇదే యీమెకు పెద్ద బంధుత్వము వచ్చుటకుఁ గారణములలో నొకటి.

ఇంక సాగరిక, యడుగుమోపినచోట దగ్ధపటలమగునని యు, ఆమె శనిదేవతయొక్క యవతారమనియు, రెండవపేరు తీతువయనియు పిలుచుచుండిరి.

ఆహా! శాంతా సాగరికలకు సౌందర్యాది సువర్ణవికాసములయందు లోటులేకున్నను, జనులామోదించుటలో విశ్వసించుటలో నెంత భేదమున్నది! ఎంతవారయున్నది! సానువులఁ పారు నదిజలమైనను గంగాజలముతోఁ బోల్పఁబడదు. జామిపుల్ల సంజీవిపుల్ల కానేరదు. ధవళములైన లవలీలతలు స్వచ్ఛమైన వెన్నెలలను మరపింపజాలవు. కాకిగూటిలో పెరిఁగిన కోకిలమును నెవరు పోల్చలేరు?

సర్వాంగాలంకృతమైన శాంత నేడు విరియఁబూచిన మల్లితీఁగవలె నెంతయు సొగసుగానుండెను. ఆమె వదనము శరద్రా

కాసుధాకరమండలమువలెఁ బ్రదీపితమైనవ్వు వెన్నెలలచేఁ దేజోవంతమైయుండెను.

బంధువులు, యిరుగుపొరుగు ముత్తైదువులు శాంతను పెండ్లిపీటపై కూర్చుండఁబెట్టిరి. విజయుఁడును గూర్చుండెను. పెండ్లి జయప్రదముగా జరిగినది. శాంత ఆచారము ననుసరించి తల మిగుల వంచియుండుటచే పెండ్లికుమారుని పాదదర్శనమున కన్న నొందుభాగ్యములభించలేదు. పెండ్లియగుసరికి రెండుజాముల రాత్రియైనది. ఆపైని వచ్చునవి విషమగడియలు. తేవుదయము వధువును గొనిపోవచ్చునని దైవజ్ఞులు చెప్పుటచేత విజయుఁడు విడిచి విడిదికి వచ్చివేసెను.

తరువాత పెండ్లివారందఱును వారివారి గదులయందు నిద్రించిరి. శాంతకునిద్రపట్టలేదు. చాలసేపై దించినతల పైకెత్తెను. విషమగడియలప్పుడే ప్రవేశించినవి. ఆమె యెదుట నొకవ్యక్తి సాక్షాత్కరించినది. అదే సాగరిక.

శాంతచూచి చెలీ! నాచెంతఁ గూర్చుండవేమి? అని పిలిచినది. సాగరిక చటాలున గూర్చుండెను. ఆమె మలినవస్త్రధారిణియు ముక్తకేశినియునై యుండెను. ఆమె వదనము నుండి యూరికే వారి ధారలురలుచుండెను.

శాంతబెదరి ఏమే సాగరికా నేడిట్టి వంతఁబడుచున్నావు? అని యడిగెను.

సాగ——నన్నిఁకనేదియును నడుగకుము.

శాంత——నిన్ను నేను విడిచిపోవుచున్నాననియా నీవు దుఃఖింపుచున్నావు.

సాగ——కాదు. ఏదియునుగాదు.

శాంత——మఱియేమి యుపద్రవము వచ్చినది?

సాగ——వచ్చినది.

శాంత——మాయమ్మ నిన్నేమైన మరల వంచించినదా?

సాగ——మాటలాడలేదు.

శాంత——ఏమే మాటలాడవు? ఈహారము తీసికొని నీవూరడిల్లుము.

సాగ——వలదు. మీయమ్మ నన్నేమియు ననలేదు. అట్లైన బాగుగనేయుండును.

శాంత——మఱియేమి నీకువచ్చినయాపాటము. చెలీ! చెప్పవా? అని బతిమాలెను.

సాగ——నేనుచెప్పను. ఒకవేళ చెప్పినను నీవునమ్మవు. అని మఱింత వ్యసనపడనారంభించెను. శాంత కాత్రమధికమై చాలవిధముల నిర్బంధించి యడిగినది. చెలీ! ఇదియెవరితోడను వెల్లడింపవుగదా?

శాంత——వెల్లడింపను.

సాగ——నాతోడేనా?

శాంత——తప్పక నీతోడే.

సాగ—నీతల్లిదండ్రులు నీకు పరమశత్రువులై పోయినారు.

శాంత—అదియేమి?

సాగ—నీతల్లి నాస్నేహము నీకెందుకు మాన్పించుచున్నదో తెలిసినదా?

శాంత—తెలిసినది.

సాగ—ఏమి తెలిసినది.

శాంత—ఆడపిల్లలకు స్నేహము లెందుకని.

సాగ—అదిగాదు నావెఱ్ఱితల్లీ! నీకు నేను నెయ్యమును గూర్చు చెలికత్తెనని మీయమ్మ లెస్సగ నెఱుఁగును.

శాంత—అయిన నేమి?

సాగ—నీయెడల వారు చేసిన మహాపరాధము నేను వెల్లడింతునని ముందే నన్ను వెడలఁగొట్టింపఁ జూచిరిగాని నీవు గుపకు యోగ్యతయుండి నామైత్రి మానితిగావు.

శాంత—అదియేమో నాకర్థము కాలేదు.

సాగ—అర్థమగునట్లు చెప్పెద వినుము. జగపతులకు మీతండ్రి ఋణపడియుండుట నీవెఱుఁగుదువుగదా?

శాంత—అగును.

సాగ—ఆయప్పునకు నిన్ను కళింగదేశమహారాజు. సేనాని కమ్మివేసి విజయగజపతికి వివాహము చేసినామని బొంకినారు. ఇది వినుటతోడనే శాంతపై పిడుగు పడినట్లయినది. అప్పుడామె భూమిలో దించుకొనిపోవుచున్నా ననుకొనియెను. నోట తడిలేదు. తనజీవిత సర్వస్వము వమ్మైపోయినది తానొక సామాన్యుని భార్యను ఇట్లని యామెకు శాంతియేది? మండలాధీశ్వరుని పత్నినని సౌభాగ్యమెక్కిన నామె యాశాకపోతము ఱెక్కలు విఱిగి నేలఁ బొర్లాడుచున్నది. శాంత మూర్ఛిల్లెను. సాగరిక యనుభిల్లాంగన సెదదేర్చి లేపి శాంత నూరడించెను. శాంతకు తల తిరిగిపోవుచున్నది. ఆమె తలపులన్నియు నొక్కొక్కటి తన్ను విడిచిపోవుచుండెను. కన్నుల నీరుధారకట్టినది.

సాగ—చెలీ! తలవ్రాసిన వ్రాలుతప్పదు. యేలదుఃఖించెదవు? అని చెప్పెను.

శాంత—సాగరికా! అంతపనిజరుగదు. నీవుపొరఁబడుట లేదుగదా?

సాగ—నేను తొలుతఁ జెప్పలేదా? నామాట నమ్మవని మఱియొక దృష్టాంతము వినుము. ఈసంగతియే నీవానాఁడు భగవద్గీతఁ జదువుచుండఁగా మీయమ్మ చెవిలో మీతండ్రిగారు చెప్పిన రహస్యము.

శాంత—నివ్వెఱపడి సాగరికా! నాకింక శరణ్యమేమి?

సాగ—శరణ్యము మాట తరువాత నాలోచించుకొనవచ్చును. నేను చెప్పినది నీకు యదార్థమని తోచినదా? నిజము చెప్పుము.

శాంత—నాకేమియుఁ దెలియదు. నీమాటయే నాకు పరమసిద్ధాంతము.

సాగ—అగును నీవాలాటి విశ్వాసినివని నేనెఱుంగుదును. అయినను నీహృదయమునకుఁ గూడ దృఢము కావలయును మఱియొకసంగతి. ఆవిజయుని సేనాని పెండ్లికిరాచినపసుపుబట్టలతో ఆకంకణపుహస్తములతో నిప్పుడాసవపానము సేయుచు విటాంగనా పరివేష్టితుండై పడియున్నాఁడు.

శాంత—ఉస్సురని పెద్దనిట్టూర్పువిడిచినది. వెలవెలనాడెడు ఆమె వదనమండలము మిగుల దీనమైపోయినది.

సాగరిక విజయుని పటముఁ నొడినుండి తీసి చెలీ! ఇదేనా? నీకగుపర్చినపటము. ఈతని నేనా నీజననీజనకులు పెండ్లి సేయుదుమని చెప్పిరి.

శాంత—అగును.

సాగ—ఎంతమోసమో చూచితివా? మఱియొక కురూపి పటముచూపి ఈవ్యతిరేకమన్మథునేనీకిప్పుడుగట్టిపెట్టినది. అని మొగ ఱాడిఁజేసెను. శాంతదుఃఖమునకు మేరలేదు. నగలన్నియుఁ దీసి కుప్పగాఁ బెట్టినది. సాగరికా నీవు నిజముగా స్నేహితురాలైనందుకు నాకొక సహాయము సేయుము. అని దీనముగాఁ బలికెను.

సాగ—తప్పక సేయుదును.

శాంత—నావగలును దుస్తులును నీవుధరించి నీచీర నాకొసంగుము. నేను ప్రచ్ఛన్నయై వెళ్ళి ఆవిజయుని సేనానినిఁ

జూచి వచ్చెదను.

సాగ—ఇప్పుడాతఁడు త్రాగిపడియున్నాఁడు. నీవేల పోవలయును? నిన్ను జేఫువారే కొనిపోవుదురుగదా?

శాంత—ఈలోగా మాయమ్మకీసంగతి చెప్పి యీయకార్యమున కేమనునో తెలిసికొనవలదా?

సాగ—అదిగాదు. నన్ను సాక్షిగానుంచి యడిగినఁ జాలదా?

శాంత—చాలదు. నీవబద్ధమాడుచున్నాననిమాయమ్మ నిన్ను తఱిమివేయును. నేను స్వయముగాఁ జూచినచో నీసాక్ష్యమవసరములేదు.

సాగ—సరే! అని తనచీర యామెకిచ్చి శాంత పెండ్లిదుస్తులను నగలను ధరించి కూర్చుండును. శాంత మేలిముసుఁగు వైచుకొని విజయుని పటకుటీరమునకు బ్రయాణమైనది. ఆమె దుఃఖముఁచూచి పంచభూతములు యేడ్చినవి. ఆకసమునుండి రాలుచుక్కలు బాష్పాగ్ని కణములవలె నుండెను. పులుగులు రోదనము చేసినవి. దైవము విచిత్రలీలాతత్పరుఁడు.

ఆఱవ ప్రకరణము.

సంగపరిత్యాగిని

ఊరంతయు మాటుమణిగెను. పరివారము నిద్రాముద్రితులై యుండిరి. విజయుఁడు పటకుటీరము చెంత నొక పడక కుర్చీపై కూర్చుండెను. వానియెదుట నొక మేజాబల్లయున్నది. అందుపై నొకగాజు దీపము, తాంబూలపుపళ్లెము, ఒకబంగారు జలకలశము అమర్పఁబడియున్నది. ఆదీపపు వెలుఁగున ధావకుఁడు గీతాభాష్యమును జదువుచుండెను. ద్వారపాలకుఁడువచ్చి వీణాపాణియైన నొకయోగిని వచ్చియున్నదని చెప్పి యనుజ్ఞఁగైకొని యామెను ప్రవేశపెట్టెను. యోగిని సముచితాసనముపై గూర్చుండినది.

విజయుఁడామెను, ఏమి కతంబునఁ వచ్చితివి? అని యడిగెను.

యోగి—నేను నీసతి శాంత రచించిన గీతములు నీయెదుట పాడి యానందించుటకు వచ్చితిని.

విజ—సరే పాడుము. అనిచెప్పెను.

యోగినికీవిజయుఁడే శాంత భర్తయని దెలిసినది. ధావకుఁడు గీతను మూయలేదు. యోగిని ధావకా! చిలుకచదివినట్లే చదివెదవు? నీవేదాంతమంతయు నొక్క ప్రేమగీతమునకు జాలదు. ప్రేమనాశ్రయింపనివాఁడు వ్యర్థుఁడు. ప్రేమకన్న పరమేశ్వరుఁడధికుఁడుకాఁడు. వాఁడు ప్రేమ పారమునకు మొదటి పుటయందున్నాఁడు. నీవు చదువుగీతయందును ప్రేమయే మూర్తీభవించినది. ప్రేమలేకున్న శ్రీకృష్ణున కర్జునుఁ డెవరు? వ్రేపల్లెయందు గోపికలేల ప్రేమించిరి. వేణునాదమునకు రాధమనస్సేల విక్రయించెను? గోవులు మేతమేసినవా? యమునాతరంగిణీ తరంగ పరంపరలింకను దేనినిస్ఫురింపఁ జేయుచున్నవి? అదేప్రేమ. స్వచ్ఛమైన ప్రేమకన్న ధావకా! యేదియధికమో చెప్పుము? అని ప్రేమనుగూర్చిన యోగిని మాటలకు ధావకుఁడు నిర్విణ్ణుఁడై పోయెను. ధావకుఁడు పండితుఁడును బ్రహ్మజ్ఞానియేగాని ప్రేమ పారమెప్పుడును వల్లించినవాఁడుకాఁడు. వానికాప్రేమయన్న నేమో తెలియదు. యోగినిచెప్పిన ప్రతిసంగతి వాని మనస్సునకు పట్టినది. యోగిని కంఠరంగముచే దాసుఁడై పోయెను. గీతను మూసి యామెవదనము జూచుచుండెను.

విజయుఁడెంతయు సముత్సాహుఁడై దేవీ! నీపాటను ప్రారంభింపుము? అని చెప్పెను. యోగిని కాతనినోట ,,దేవీ'' యని పిలుపు వినుటతోడనే పులకితయై తనయానందము లోలోపల నడఁచుకొనియెను. అప్పుడంతకన్న సేయునదేమున్నది? వీణాతంత్రులు సరిచేసికొని ప్రణయగీతము పాడినది. విజయుని శరీరము జలజలలాడిపోయెను. ఆవిధమైనపాట, ఆపాటయందలి

మాధుర్యము, ఆభావగంభీరమైన గీతము. అతఁడెన్నఁడును విని యుండలేదు. మఱియొక గీతము పాడుమని ప్రార్థించెను.

యోగిని నవ్వి దేనిని పాడను? ప్రతిపాటయు నొక్క యాశయమునే ప్రబోధింపుచున్నది.

విజయు—అగుఁగాక నీకిష్టమైన మఱియొక గీతము పాడుము.

యోగి—నాయిష్టమేమి? శాంతకిష్టమైనదనుఁడు.

విజయు—సరే. ఆదే.

యోగి—జగద్గీతము పాడెదను.

గీ త ము.

జగము మాయాప్రధానమో ♦ స్వప్రకాశ
కము చిదాభాసరూపమో ♦ కాంచలేము
సొగసుగల దీనివర్ణించి ♦ చూపలేము
శాపమిడిదీనియుద్ధతిఁ ♦ జంపలేము
ద్వాదశార్కులు కబళించి ♦ వైచుటకును
పదునొకండు రుద్రులఁ దిని ♦ వైచుటకును
వెనసవ బ్రహ్మలనుమ్రింగి ♦ వైచుటకును
యుగయుగాంతరములమార్చి ♦ నెగడుటకును
కాలమునకిది తోడ్పడె ♦ గాదెమఱియు
ధూమకేతునిపాతని ♦ ర్ఘాతములకు
ప్రళయమేఘౌఘనిర్ఘాత ♦ పతనములకు

చండహాలాహలానల ♦ జ్వాలలకును
రాక్షసామర సంగ్రామ ♦ రంగములకు
నోర్చియెప్పటికప్పుడు ♦ నుదయశిఖరి
బొడము భాస్కరతేజ ప్ర ♦ పూర్ణకళల
నైక్యమై వింతగాఁదోఁచు ♦ నట్టి జగమ
నీకశాశ్వితపదవి రా ♦ నేర్చుటెట్లు?
ఒకటనీలోన నీశ్వరుఁ ♦ డున్నవాఁడొ
ఈశ్వరునిలోన నొకటనీ ♦ విమిడినావొ
చెప్పఁగాలేము మాకది ♦ చేతగాదు
నీవిచిత్రచరిత్రంబు ♦ నీప్రసంగ
మభిమతార్థంబులీజాలి ♦ నట్టిదగుట
గీతమునుఁగూర్చి పాడెదఁ ♦ గేలుమోడ్చి
మంచిచేయుట కర్జమో ♦ మానుటొప్పొ
తెలియదాశా ప్రధానభూ ♦ వలయమందు
చూరఁగొనఁబడుచుండె క ♦ స్తూరియుంట
పాపమెఱుఁగని హరిణ శా ♦ బకముగంటె
దగులముల నొందుచుండెదం ♦ తములునుంట
తతమహాఖీల చుత్త్ర దం ♦ తావళంబు
తెఱవఁబడుచుండె మంచి ము ♦ త్తెములునుంట
సబ్ధిడాఁగిన నాణె ము ♦ త్యాలచిప్ప

త్రుంపబడుచుండె వాసనల్ ♦ దోఁగుచుంట
బంతిచేమంతిమల్లికా ♦ ప్రసవచయము
వీనిఁబట్టి విచారించి ♦ తేనిగుణము
హానికారణమయ్యెనే ♦ మనఁగవచ్చు
సృష్టియంతయు నీరీతి ♦ చెలఁగుచుండె
మేలుచేసిన వారినే ♦ మ్రింగుజగము
చెలిమికానిన మోసంబు ♦ సేయుజగము
జగముతప్పన్నదే వృత్తి ♦ సలుపుచుండె
కోకిలముగ్రుడ్లు పొదుగంగ ♦ కాకికేల
ఝుంటతేనెను మానవుల్ ♦ జుఱ్ఱనేల
వృకమునకు మాంసమశనంబుఁ ♦ బెట్టనేల
తరుణిగర్భాంతమునబిడ్డ ♦ దాఁచనేల
మనుజరక్తంబుచే నల్లి ♦ మనుచుటేల
ఏలయంచువిచారింప ♦ నేలజగము
ఏమిచేసిన సాగదీ ♦ యిహమునందు
యోషధీశునిమ్రింగురా ♦ హువుకడంగి
అప్పుగొనువాని యిలుమ్రింగు ♦ నసలువడ్డి
అన్నిభాగ్యంబులను మ్రింగు ♦ నల్పుహితము
హితము వలసిన గల్గదే ♦ హికమునందు.

ఈమనోహరగీతములను రచియించిన కవయిత్రి నాకుసతియే

నా? యని విజయుఁడనుకొనియెను. ప్రతిపాదమును వానినిపులకితునిఁజేసినది. భావకుఁడు వేదాంతార్థము చేసికొన్నానను గర్వముచే పరవశుఁడై యూగఁజొచ్చెను.

యోగిని—రాజా! నేనువెళ్లెదను. ఎంతోరాత్రిలేదు, గీతావనమున విహరించు కోకిలయగు శాంత నీకు మంగళయగునుగాక. అనిలేచెను. విజయుఁడామెకు విశేషపారితోషిక మియ్యవచ్చెనుగాని యోగినిపుచ్చుకొనక అనుమాలుగా నొకయుంగరముమాత్రము స్వీకరించినది. మరల మరల రమ్మని విజయుఁడామెను ప్రార్థించెను.

యోగిని—నవ్వి సరే. శాంత నీయర్థాంగిగాదా? అని వెడలిపోయెను.

ఏడవ ప్రకరణము.

శాంత ప్రచ్ఛన్నయై వెడలినతరువాత సాగరిక శాంత తల్లియగునీశ్వరినిఁబిలిచిగి. అమ్మా! నేడేల సాగరికరాలేదు? అని మెల్లిగా నడిగెను. ఈశ్వరి సాగరికపేరు వినుటతోడనే మండి

పోయి ఆచెన్నటి, ఆపాపిష్టి, ఆతీతువు రాకపోయిన మనకులోటు లేదు. నేను రాకుండఁ జేసితిని. నాయెదుట ఆపనికిమాలినదాని పేరెత్తకుము. అని తీవ్రముగాఁ జెప్పెను.

సాగరి—సరే. యని యూరకొనియెను.

ఈశ్వరి తనశయనమందిరము జొచ్చుటకుపూర్వమే తనలో నిట్లనుకొనియెను. శాంతకింకను సాగరికపై దృష్టిపోలేదు. దాని నీమె యీరాత్రి కబురంపునేమో లేక ఒకవేళ ఆస్వైరిణియే వచ్చును. అటులయిన భర్తగారు రహస్యముగా నాతోఁ చెప్పిన గ్రహచారదోషము శాంతకాపాదింపకమానదు. అని తలపోసి ద్వారపాలురఁ బిలిచి ఇటుపైలోని కెవ్వరినిఁజొఱనియ్యవలదని కఠినముగా శాసించెను.

కొంతసేపటికి శాంత తిఱిగి ద్వారముకడకువచ్చినది. ద్వారపాలురు నిరోధించిరి. వారికి కొన్ని వరహాలనిచ్చి లోనికిఁబోయెను.

సాగరిక నిద్రాముద్రితయై యుండెను. శాంత మెల్లిగా లేపి నెచ్చెలీ! నీవుచెప్పినది నిజముగాదు. ఎవరినిఁజూచి పొరపడితివోగాని ఆజానుభుజుఁడైన ఆవిజయునిఁ జూచితిని అందమైన వాని ఫాలము. జ్యోత్స్నపరిపూరితమై మిగుల ప్రకాశింపుచున్నది. కాని వెడదలైన కన్నులు భాగ్యమునకు దీవులవలెను, విశాలమైన వక్షము లక్ష్మీనికేతనము వలెను, విరాజిల్లుచున్నవి.

నీవు మఱియొకసారి వెళ్లిచూడుము. ఆతఁడాసవపానము గాని కామినీలంపటముఁగాని యెఱుఁగని మహాతేజస్వి. అని చెప్పెను.

సాగరిక—సరే. అని యూరకొన్నది.

శాంత—నాదుస్తులనిమ్ము. అమ్మవచ్చినచోఁ ప్రమాదము రాఁగలదు.

సాగ—ఏమి ప్రమాదము కొంతసేపుండుము.

శాంత—అట్లుగాదు. సాగరికా! వేగిరము నీచీర నీవు తీసికొని నాదుస్తుల నాకొసంగుము. అని వేడికొనియెను.

సాగ—శాంతా! ఇఁక నీవాలాంటి కోరికలకుఁ బోకుము. నేనే విజయుని పట్టపురాణిని.

అనుటతోడనే శాంతకు ఆకాశము విరిగి నెత్తిపైఁ బడినట్లయినది. సాగరికా! ఇదిపరిహాసమునకు సమయముగాదు. త్వరగా నాదుస్తుల నిచ్చివేయుము.

సాగ—నేను పరిహాసమాడుటలేదు.

శాంత—అబ్బా! విసిగించకుము.

ఈప్రకారము వారిరువురు చాలసేపు పెనఁగులాడుకొనిరిగాని సాగరిక పరిహాస సోపానముదాటి యిపుడు శాంతా సర్వస్వసాధమున కధిపురాలై కూర్చుండినది.

శాంత—మిగుల విచారించి సాగరికా! స్నేహమున నింతగొంతు కోత పెట్టుదువని తలఁపలేదుసుమా! ఇంక నీదుండగమును మానుము. అనిచెప్పెను.

సాగ—దొటికిన పదవి పోఁగొట్టుకొనుటకే కాలమున నెవరంతబేల స్వభావులున్నారు?

శాంత—నీకేమి పదవి దొటికినది?

సాగ—కళింగదేశ మహారాజ్యలక్ష్మికి నేను సవతినగుచున్నాను.

శాంత—విజయుఁడు నిన్నుఁగూడ బెండ్లియాడునా?

సాగ—నవ్వుచున్నది.

శాంత—ఏమే నవ్వుచున్నావు?

సాగ—మరల పెండ్లియెందుకు? అయినదిగాదా!

శాంత—ఎవరికి?

సాగ—నాకే.

శాంత—ఎప్పుడు

సాగ—నేడే

శాంత—ఎక్కడ

సాగ—ఇక్కడే

శాంత—నేడు నాపెండ్లిగాదా జఱిగినది.

సాగ—నీవెవరవు?

శాంత—ఏమట్లనుచున్నావు?

సాగ—నేను శాంతను నీవు సాగరికవు.

శాంత కామె కపటస్వభావమంతయుఁ దెలిసిపోయినది.

కన్నులనీరు జొటజొటఁగారినవి. ఆమెతోపాటు అక్కడి తరుషండములు మంచుమిషను దుఃఖాశ్రువులురాల్చినవి.

శాంత—మరల సాగరికా! నాప్రాణమిట్లు విసిగింపదగునా?

సాగ—నీవిదివరకేమంటివో మఱచితివా? నన్ను నీవు నీప్రాణముకన్న నధికమైన దానవని చెప్పియుంటివి. కావున నీప్రాణము విసిగినను నంతకన్న నధికమైన నేను విసుగరాదు. కావున నీవిప్పుడు నాప్రాణములను విసిగింపుచున్నావు. సత్వరము లేచిపొమ్ము. అని తెగిచెప్పివేసెను.

శాంత—సాగరికా! తల్లీ! ఇంకనాపని యేమికావలసినది?

సాగ—జలప్రవేశము.

ఈసంగతి విని శాంత చాలసేపుయేడ్చినది. తల్లిదండ్రులు చెప్పినది విననైతినిగదా యని తనలో తాను చాల నిందించుకొనియెను. కాని యవి యిప్పుడేమియు ప్రయోజనకరములుగావయ్యెను. ఈసంగతి తల్లితోఁ జెప్పుటకు శాంత ప్రయాణమయ్యెను.

సాగరిక కావలివారలఁ బిలచి సాగరిక వచ్చినది, అని చెప్పినది. కావలివారల కదివరకు నీశ్వరి శాశించియే యున్నది. సాగరికయని శాంతను నవతలకు సాగనంపిరి. శాంతకింక శరణ్యమేది?

ఎనిమిదవ ప్రకరణము.

కవయిత్రి.

శాంత తొలుత సాగరికను తరువాత సరోవరమును ప్రేమించినది. సాగరిక యేమో ప్రాణేశ్వరుని హరించినది. ఇంక సరోవరముగలదు. మా పాతకులలో ధూర్తులు చటుక్కున ప్రాణములను హరించును, అని చెప్పివేయుదురు. అట్లనుట పొరపాటు. నుమాటచెముగులున్నప్పుడు అవియన్నియు ననుభవించవలసినదేగాని ఎంతచనువైనను సరోవరము ప్రాణములను హరించి యాత్మకు నిర్వాణ మొసంగఁ జాలదు. ఇప్పుడు శాంత సరోవరమునఁ బడినను మునుగదు. చావనున్న వానికి సముద్రముమోకాటి బంటికాదా!

దైవమును విడిచి జడములను ప్రేమించుటచే ఈగతివచ్చినదని శాంత తెలిసికొనినది. ఏడ్పుచే మలీమసమైన యొడలు కడిగికొని శుచియై సన్యాసినీ వేషముదాల్చి యూరుదాటికొన్ని మైళ్ళు పోవుసరికి తెల్లవాఱినది. పక్షులు కూయుచుండెను. సూర్యుఁడపరదిశాకన్యయొడినుండి బయలు వెడలెను. శాంతకా ప్రశాంత సమయమున బ్రహ్మతేజము గోచరమైనది. మఱియామె కన్నులనుండి నీరురాలేదు.

ఆదారి యెఱ్ఱరాతిచేఁ బఱుపఁబడి యొడ్డుఁ బల్లములులేని ఘంటాపథము. ఇరుపార్శ్వములందు చెట్లుగలవు. వేసవియందు సైతము పథికులు నిరాఘాటముగా ప్రయాణముసాగింపఁగలరు. తఱచాదారిని దేశదేశములనుండి కాసికిఁ బోవువారును కాసినుండి రామేశ్వరమునకుఁ బోవువారును గనఁబడుచుండిరి. యోగిని యొకటి రెండు మాసములాదారిని ప్రయాణముచేసినది. అందెన్నియో సృష్టివైచిత్ర్యములు చూచిచూచి వినోదించుచుండెను. అప్పుడు వ్రాసిన గీతములు లెక్కలేదు. ఆమె యప్సరోలోక యానందదేవతవలె నొప్పారెను. చూచినదంతయు నానందము. వ్రాసినదంతయు నానందము. పాడినదంతయు నానందము. ఆనందముకన్న రెండవచింత లేదు. క్షుత్తులేదు. నిద్రలేదు. ప్రయాణముమాత్రము వీడలేదు. ఆప్రయాణమునకు సంకేతస్థానము లేదు. ఆమె గీతాసరస్వతికిఁ గూడ పరిమితిలేదు. చూచిన తరువు ఎత్తైన లతానికుంజము రసాలముపై కోకిల జామిచెట్టుపై చిలుక నీలాకాశపురుగు మెఱుగుఁదుఁ బురువు మేఘముల నీరు ఒకటయేమి? భావనాప్రపంచము. సంకల్పసౌందర్య దేవతావితానము. విరహము. పరిరంభము. ఆవేదనము మనోహరశాద్వల విహారలాలస సముల్లాసము. అందు కురంగ శాబకసముత్సాహము. వర్ణించి వర్ణించి గీతాలహరిని చంద్రసూర్య మండలములుతాకించి సృష్టిని తాఱుమాఱుఁ జేసివేసెను. చల్లారిపోయిన

భారత శౌర్యాగ్నిని రగులించెను. జాతీయగీతలతా పరంపరల రేకెత్తించెను. ప్రకృతి యామె మ్రోల నొక నల్లపూసవలె నిలిచినది వాఙ్మధురధోరణుల దాని నలంకరించి జీవచైతన్యము లగూర్చి యచేతనములచే మాటలాడించెను. పంకజాకరమున వికసించిన పద్మము, ముకుళించిన కలువను జూచి నవ్వుచున్నదని చెప్పెను. పాఱుచున్ననదితో ప్రసంగము మొలచుచున్న మొక్కతో మాటలు పండిరాలిన చెట్లాకులతో యుదంతము. మన్మథుని పుష్పబాణ నిహతినిపచ్చి నెత్తురు వఱదలు కాంతాదృగంచల వీక్షణములు పూలమాలికా పరంపరలుగాఁజేసి యందలోకసుందరసౌరభవిలాసముగూర్చి లోకము చక్కెరతో నింపివేసెను. పాడినగీతము మఱల పాడలేదు వేసినయడుగు మఱల తీయలేదు. ఎందఱో యామెనుండి గడిచిరి. ఆమె యెందఱినో విడిచి చనియెను. ఆమె యుదంత మెవ్వరును తెలిసికొనలేదు. విజయుఁడు వాని పరివారము, సాగరిక చతురంతయానము ఆదారినే గడిచినవి. శాంతకావేశము వచ్చినది. యొడలంతయు పండిపోయినట్లయినది. చంద్రుని శీతమయూఖములు దందహ్యజ్వాలా మాలికలై పోయినవి. మలయానిలుఁడు గరళమునుఁ జిమ్ముచుండెను. ఆమె శాంత గావున శాంత మవలంబించెను

విజయుఁడు సాగరికనే తనసతియని గొనిపోవుచున్నాఁడు. ఆహా! సీతాపహారణమున రావణాసురుఁడు దూష్యుఁడు. సాగరికా పరిగ్రహణమున సాగరికదూష్య, అనియొక గీతము రచించి పాడినది. అదియెవరును వినలేదు. అది యరణ్యరోదనమువంటిది. గిరిశిఖరముపై పురివిప్పియాడు కేకికేకారవ మెవ్వరాలింపవత్తురు? తుదకామె యుద్రేకములను గీతాలహరిని ముంచి స్తబ్ధములు గావించెను.

తొమ్మిదవ ప్రకరణము.

శాంత కాదు.

విజయుఁడును ధావకుఁడును సౌధోపాంతవనమునఁ దెల్లఱాతిచేఁ గట్టఁబడిన తిన్నెపై కూర్చుండిరి. విజయుని వదనమండలము తడిగుడ్డచేఁ దుడిచిన యద్దమువలెఁ గాంతి తఱిఁగి మిగుల నుదాసీనమై యున్నది. ధావకుఁడు ఆలోచనాసముద్రమునఁ బడి మునిఁగి తేలుచుండెను. కొంతసేపటికి తేఱి.

ధావకుఁడు—బౌద్ధభగవానుఁడనినట్లు దేహధారులు ప్రతినిమేషమునుమాఱిపోవుచున్నారు. శాంతకన్యాత్వమునందున్న యాకవితాశక్తి, ఆశివంకరమైన గాత్రపాటవము, ఆజవము, ఆవివేచనాసామర్థ్యము, ఆవిద్య, వదలిపోయినది గాఁబోలును. ప్రకృతి యెప్పటికేతీరున మాఱునో యెవరు చెప్పఁగలరు?

విజయుఁడు—నీవు చెప్పినది ప్రకృతి సిద్ధముగాదు.

భావ—కాకయేమి. చిరకాలము లాయమునఁ గట్టఁబడిన గుఱ్ఱము, బుట్టలో వేసియుంచిన తమలపాకు చెడిపోవుట లేదా?

విజ—అగును. అలవడిన శక్తులంతరించుటకుఁ గొంత వ్యవధాన ముండవలదా? శాంతకట్టిదియేది?

భావకుఁడు నిరుత్తరుఁడై భార్యాపరిత్యాజ్యముకన్న మహాపాతకమేమున్నది? అని యూరుకొనియెను.

విజ—భావకా మఱియొక రీతిని నీవు యోచింపకుము. శాంత రచించినదని నాఁడా యోగినిపాడిన గీతమునందలి భావములు నాహృదయమున శిలాక్షరములవలె నుండిపోయినవి. అవి యెంత పరిశ్రమచేసి యెంత ప్రపంచజ్ఞానము గలిగి యెంత విద్యాశక్తి గలిగినచో నట్టి యనుపమానమైన గీతము చేయఁగలదో చూడుము? అలాంటి మహాశక్తి మాఱిపోయినదని చెప్పుచుంటివి? అది సంభవమని నేను తలంపను. ఈమె శాంత కాకపోవచ్చును. లేదా శాంతయందే శక్తియు లేకపోవచ్చును. ఆమె పాదము మోపినచోట సువర్ణవృష్టియగునని విశేషోక్తులు వాని తండ్రి లంచములిచ్చి యూరూరఁజాటఁబంచియుండును. నీలివార్తలవలెనవి వ్యాపించినవి. మనమీమోసమునఁ బడిపోయితిమి.

భావ—యోగినియెవ్వరు?

విజ—అవియన్నియు ఈశ్వరచంద్రుని పన్నుగడలు. శాంత గీతావనమున విహరించుకోకిలయని యోగిని చెప్పినది, అదియేది? శాంతనడిగితే నేనాగీతమే రచింపలేదనుచున్నది. ఒకటి రెండు గీతములే పాడగలదు. అంతకన్నఁ గ్రొత్త విరచింపలేదు. మరియు నామె వచ్చినప్పటినుండియు నశుభసూచకములేయగుచున్నవి. కేతువు విఱిగినది. భద్రగజము గతించినది. కోటశిఖరాగ్రకలశము జాఱినది. అనియెన్నియో చెప్పెను. తరువాత నిదియేనా! అడుగు మోపినచోట బంగారము పండుట.

భావ—అదియంతయు భ్రాంతి.

విజ—అగును నాకేమో యామెనుగూర్చిన మనోవైకల్య మధికమగుచున్నది.

అని యిరువురు నిట్లనేక సంగతులు మాటలాడికొనిరి. తొలుత శాంతనుగూర్చి చెప్పిన సౌజన్యములు లేకపోవుటచే విజయుఁడామెను చూచుట మానివేసెను.

పదియవ ప్రకరణము.

చీఁకటి గడిచినది.

కాలము క్షణక్షణమును మాఱిపోవుచున్నది. గ్రహమండలములు తప్పి తిరిగి వచ్చుచున్నవి. పథికుఁని గొడుగొకేరీతి సర్వదా పట్టలేదు. సూర్యునితోఁబాటు వాని గొడుగును ననుకరించుచున్నది. జీవచైతన్యముగూడ నిట్టిదే. సినో

మొటోగ్రాఫు (Cinematograph) నందలి యంత్రము తిరుగుచుండుటచేతనే ప్రతిబింబ వ్యక్తికి చైతన్యాది హావభావములుత్పన్నమైనవి. శుద్ధచైతన్యములేకున్న జడములకు స్వాతంత్ర్యమెక్కడిది? నేడు పత్నని యారులు తొడిగిన లతామతల్లిక తేఫు నెఱ్ఱనిపువ్వులచే శోభిల్లుచున్నది. ఒకపండుటాకురాలి మఱియొక చిగురు వేచుచున్నది. ఈవిచిత్రచరిత్రము కాలమునందుగలదు.

యోగిని కొన్నినాళ్ళకుఁ దిరిగి భాగ్యవతీ నగరమునకు వచ్చినది. నది మఱల పొంగి యూరంతయు ముంచివేసినది. పూర్వ రామణీయకములందేమియు గాన్పించలేదు. రసాలము మాత్ర మానుమాలునకు నిలిచియున్నది. కోలనియంతయుఁ బూడిపోయినది. సోపానములుమాత్ర మగుపడుచుండెను. భవనము లేదు. పర్ణకుటీరముల జాడయేలేదు.

ఈశ్వరచంద్రుని ఋణదాతలు భూములన్నియు విక్రయించికొనిపోయిరి. శాంత యడుగుఁ దీసినదిమొదలు అక్కడ సిరియే పలాయనమైనది. చెట్టుపోయిన నీడమాత్రము నిలుచునా? యోగినియిదియంతయుచూచి యొకటిరెండు కన్నీళ్లురాల్చి ఒక యిసుక తిన్నెపై గూర్చుండిపోయెను. తనయుదంతము తల్లి కెఱిఁగించి చరమకాలమందు గడపవలయునను నుద్దేశముతో వచ్చియుండెను గాఁబోలును. ఎట్టివారికైనా జన్మస్థాన మాకర్షింపకపోదు. కాని శాంత జన్మస్థానమిప్పుడు పాడుపడియున్నది. ఆ

మె.కందేమియు శరణములేకపోయినది. ఆయిసుకలో సగము పూడిన నొకబరణి దొరికెను. అదితీసి చూచెను అందొక కాగితము గలదు అదివిప్పి చదువుకొనియెను. అది ఈశ్వరచంద్రుఁడు వ్రాసిన శాంత జాతకము. అందిట్లున్నది.

,,శాంతకు వివాహమైన తరువాత సహచరిచేఁ బదభ్రష్టయగుననియుఁ దరువాత భూసంచారము కాననాంతర నివాసము గలుగుననియు నిల్లేడేండ్లు గడచిన తరువాత శనివదలి భాగ్యదినములు వచ్చుననియు మాఘశుద్ధ విదియకు ఆమె సంపూర్ణతేజము వెల్లడియై భర్తదయకుఁ బాత్రురాలగుననియు మున్నగు చరిత్రమంతయు పూసగుచ్చినట్లున్నది. యోగినియెంతయు నాశ్చర్యముపడియెను. తనకాయవస్థవచ్చి యెన్నినాళ్ళయ్యెనని లెక్కించుకొనియెను ఒకలెక్కప్రకారము మాఘవిదియకు పదునైదు దినములున్నది.

పదునొకండవ ప్రకరణము.

లేఖ

విజయునకు విచారమానాఁటి కానాఁ డధికమైనది. రాచకార్యములు బరిత్యజించి యేకాంతవాసము చేయుచుండెను. భావకుఁ డెక్కడికో లేచిపోయెను. సాగరిక రాజపత్ని పదవిఁ బడ

సినను పూజనీయతఁ బట్టలేదు స్వల్పభరణము మాత్రము ముట్టు చుండెను. ఆమె యన్న నెవ్వరికినిఁగిట్టదు.

ధావకుఁడు యోగిని నన్వేషింపవలయునని దేశదేశములు దిరిగివచ్చెను. కాని యామె జాడ యెక్కడను గానరాలేదు. పూర్వమువలెవిజయుఁడు ధావకునకు దర్శనమియ్యలేదు. ఒకనాఁ డుదయము కబురంపెను. అప్పుడు చాలపరిశాంతముగ నుండెను

విజ—ధావకా! ఈచేతిరుమాలు నందలి పసపురంగును లెస్సగ నవలోకింపుము. అని చేతికిచ్చెను.

ధావ—చూచి యీపద్యపాదము లెవరు వ్రాసిరి.

విజ—ఏమిపద్యము.

ధావ—ఇదియొక గీతము శాంతాదేవి వచించినట్లున్నది

విజ—ఏది చదువుము.

„విజయుఁడున్నాఁడు దాసితో ♦ వీటియందు
విజయసతియున్న దారణ్య ♦ వీధులందు"

విజయుఁడదివిని కన్నీళ్లు రాల్చెను. ధావకుఁడాశ్చర్యము పడి రాజా! ఇదియెట్లు వచ్చినది?

విజయుఁడు చాలసేపువరకు మాటలాడలేకపోయెను. వాని కన్నులనుండినీరు ఏకధారగాఁ గారుచునేయుండెను. అని తుడిచి కొని బట్టలతో వచ్చినది అని చెప్పెను.

ధావకుఁడు రజకునిఁ బిలిచి యీరంగెట్లు వచ్చినది? అని యడిగెను.

రజకుఁడు—ఎవరోయొక యోగినివచ్చి వ్రాసి వెళ్లిపో యినది. అందేమి మహాత్మ్యమున్నదో నేనెంత కడిగినను ఆరంగు పోవుటలేదు.

ధావ—ఆయోగినిఁ జూపఁగలవా?

రజ—నారేవునకీసారి వచ్చినప్పుడు పట్టియే తెచ్చెదను. ఈసంగతివిని ధావకుఁడే యాచోటకుఁ బ్రయాణమయ్యెను.

పదిరెండవ ప్రకరణము.

సమావేశము.

చల్లని సమయము. పక్షులుమఃగానములు సేయుచున్నవి. అనాథశరణాలయమునందలిబాలకులాంధ్రదేశమాతకు జయ్యని స్వాగతగీతములు పాడుచున్నారు. నిద్రించిన స్వాతంత్ర్య తేజము మేలుకొనుచున్నదో అనునట్లు లుదయాచలము కలకలలాడు చున్నది. కాలవధూటి ధవళవస్త్రములు గట్టినది. సూర్యుఁడు పూర్వార్ణవంబున శేవాలమలీమసము కడిగికొని శుచియై స్వప్రి

కాశ సముదయమున జగత్తు వెలిగించుటకు గగనరంగంబున కతిశ్రమించెను. ధావకుఁడు నదీతీరము ప్రవేశించి సుస్నాతుఁడై జపసరము త్రిప్పుచుండెను. నదియును పాఱుచుండెను. రజకుఁడు బట్టలుతుకుచు నోంకారము సేయుచుండెను. ఆయవ్యక్త గంభీర మధురనిస్వనము, లోలోపల గొణుగుకొను నజపాగాయత్రీ మంత్రమునకంటె పూర్వమే పరమేశ్వరుఁడు విని యానందించుచుండెను. ఆయుచ్చస్వరమాకాశమునలీనమై నలు కెలంకుల వ్యాపించుచుండెను. ఆధ్వని విని యొక యోగిని యొకగుహానుండి వెలువడి వచ్చి రజకుని సమీపించినది.

ధావకుఁడదిచూచి యామెను పూర్వము చూచిన యోగినిగా నెఱింగి యామెయొద్దకుఁ బోయి తల్లీ! మహారాజు సెలవైనది. విచ్చేయుము! అని ప్రార్థించెను.

యోగి—ధావకా! అరణ్యములలో దిక్కులేని పక్షులమై దిరుగాడు మావంటి వారిపై మీ రాజుగారి శాసనములేమి?

ధావకుఁడు—తల్లీ! ఇది శాసనముగాదు. ప్రార్థనము. ఇట్లు కొన్ని సంగతులడిగి యోగిని ప్రయాణమయ్యెను. రాజసభ మహావైభవముగా నలంకరింపఁబడియుండెను. ఒకరత్న సింహాసనమున విజయుఁడు గూర్చుండి ప్రచండమండిత మార్తాండమండలమువలె ప్రకాశింపుచుండెను. వందిమాగధులు జయధ్వానములు సేయుచుండిరి. కవులు పద్యములు, గాయకులు గీతములను పాడిరి.

END OF
TITLE